

29.

Colecția TRAIAN RUS

Ei, hai și iară hai,
Măi, mire, cu ochii tăi,
Bine te-ai uitat cu ei;
Măi, mire, bine-ai ochit,
Mândră fată ai celuit
Și frumoasă și-nvățată
Și la părinți numa' o fată.
Ș-apoi lume, dorule.

*De la Maria Rednic, 70 ani,
Oncești, 2014*

30.

Ei, hai și iară hai,
Mireasă, în iasta sară,
Doamne, multe fete zdiară,
Multe zdiară și sustină
Și le doare la inimă.
Ș-apoi lume, dorule.

*De la Maria Rednic, 70 ani,
Oncești, 2014*

31.

Ei, hai și iară hai,
Să trăiți, să aveți năroc
Și la anu' un boboc,
Un boboc ș-o garofiță,
Un doftor ș-o doftoriță.
Ș-apoi lume, dorule.

*De la Maria Rednic, 70 ani,
Oncești, 2014*

Mnirii fujiți

În lumea satului codrenesc de altădată, o lume asupra căreia mă aplec mereu cu uimire, dar și cu multă nostalgie, instituția căsătoriei era organizată după cu totul alte reguli. Nu sentimentul iubirii avea rolul determinant în alegerea partenerului de viață, ci interesele materiale și cele legate de poziția ocupată de familie în cadrul comunității. Decidenții erau părinții, mama de regulă, care nu acceptau, aproape niciodată, să renunțe la dreptul lor cutumiar. Opreliștile în calea dragostei erau numeroase, puternice, unele aproape de netrecut.

Având privilegiul de a trăi toată viață în comunități rurale din Țara Codrului, am întâlnit nenumărate episoade ale luptei dintre generații, dintre iubire și interes, în întemeierea noilor familii. Este greu să-i judeci și să dai dreptate unora sau altora. Părinții doreau binele copiilor lor, un viitor sigur sub aspect material și profitau de autoritatea pe care o aveau, pentru a le impune parteneri din familii mai înstărite și cu prestigiu în comunitate. Pare normal să se opună căsătoriei în cazul în care cei doi candidați erau la vârste fragede, când partenerul ales avea o sănătate precară, când nu putea asigura condiții de trai noii familii. Se opuneau, apoi, căsătoriilor cu parteneri de alt neam, de altă etnie, religie, rasă. Tinerii, pe de altă parte, nu concepeau căsătoriile în afara dragostei, deși „Ionii” lui Rebreanu au existat în toate satele și au constituit excepțiile de la regulă. Respingeau cu vehemență mai ales căsătoria cu „urātu” și cea cu „streinu” “. Și-o exprimau prin cântec. Mii de piese folclorice reflectă drama și durerea tinerilor obligați la asemenea căsătorii : “După urât de mi-i da / Io, maică, m-oi spânzura / De crenguța nucului / În mijlocu' târgului”, sau, „Cu urātu-i greu o noapte/ D-apoi, io, până la moarte, / Cu urātu-i greu o zi/ D-apoi, io, pân-oi muri.”

Unii tineri, lipsiți de curaj, cei pentru care dorința părinților era „lege” , și-au acceptat soarta, iar viața lor s-a transformat într-un calvar. Este drept că o parte dintre ei și-o mai „îndulceau” cu foștii „drăguți” sau „drăguțe”, iar comunitatea nu era foarte vehementă cu lipsa acestora de moralitate. Femei superbe, frumoase ca zânele, în care seva vieții pulsa cu putere, rezistau, cât rezistau, înstrăinate și umilite, dar când „frumosul” le apărea în cale nu puteau să se opună ispitei. Nu se puteau rezuma doar să-și cânte la nesfârșit durerile. Nici în societățile

tradiționale, cu reguli morale severe, dragostea n-a putut fi oprită niciodată, chiar dacă riscurile erau uneori imense.

Tinerii mai curajoși își luau soarta în propriile mâini, își asumau consecințele și „fugeau”. O făceau în cazurile în care cele două familii rămăneau pe poziții ireconciliabile. O făceau mai ales cei care începuseră deja relațiile sexuale, fata își pierduse virginitatea și risca oprobiul în cazul căsătoriei cu alt partener. O făceau în cazurile în care un alt fecior insista să se mărite cu el, iar părinții erau de acord. O făceau fetele „trecute”, care riscau să rămână pe veci nemăritate, dacă nu acceptau ultima „ofertă”. Am întâlnit și cazuri în care „fuga” era oarecum trucată, chiar de către părinți, dacă aceștia, din diferite motive, nu se considerau în stare să le facă nuntă. Odată fapta fiind săvârșită, cei doi tineri deveneau „miri-fugiți” (Vezi : „Viorel Rogoz, Familia în credințe, rituri, obiceiuri, Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2002”).

ANUCA ȘI PETRE HODOR, 67 și 69 de ani, Oarța de Sus, nr. 162, (Anuca și Petrea li Hodor).



- Care a fost motivul fugii voastre ? Care dintre părinți au fost împotrivă ?

- Anuca : Părinți mnei, mai tare măicuța, o fost împotrivă, că tătucu nu mni-o pè purtat de grijă. O zâs că nu vrè și mă lèsă și mă duc de slujnică aculo, la Hodor. Că numa de slujnică m-oi duce. Iei o fost cinci aculo. Tata lui Petre, văduv, tri frați și bătrâna, bunica lui. De tăț' trebuiè grijit și avèm numa 17 ai. Îi drept că Petrea mni-o fost tare drag. Merèm cu găștile la Blaga și vinè și iel și tăt fujè după mine și mă țuce. Io fujèm câte-on ptic, iară mă oprèm și punèm lipideu jos și șed pă iel și tăt așè. Apoi ne-am fost draji. Îmni spunè că de-oi mere după iel a fi bun cu mine, nu m-a bate, m-a griji. Nici nu îndrăznè și puie mâna pè tare pă mine și nu mă jignească.

- Petre : Mnie mni-o fost dragă și de-atunci, când merèm

La găină

32.

Trandafir mândru-nflorit,
Faceți-mi loc c-am zinit,
Că io zin din depărtare,
Cu găina de vânzare,
Cu găina ca ruja,
Să io duc la nănașa,
Găina ca sansiu',
Să io duc la nănașu'.
Ceteraș eu te-aș ruga
Să îmi zici cu cetera
Ca să pot și io strâga.
Că-s coptilă
Și nu-s fată,
N-am mai strâgat niciodată,
Că aici îi lume multă
Și toți la mine să uită.

*De la Ileana Drăguș, 75 ani,
Oncești, 2013*

33.

Fost-am la mândruța-n
șopru
Și mi-o ros șoarecii clopu'
Și clopu' și o optincă
Ș-am rămas fără nimnică
Ș-am rămas cu capu' gol
Și desculț la un pticior.

*De la Ileana Drăguș, 75 ani,
Oncești, 2013*

34.

N-are mândra paie-n pat,
Câte gurițe i-am dat;
N-are mândra paie-n șură,
De câte ori i-am dat gură.

*De la Ileana Drăguș, 75 ani,
Oncești, 2013*

35.

Zî ceteraș de strâgat,
S-arunc grâu de cel mășcat.
Arunc grâu, grăunță sfinte,
Dumnezeu vă deie minte.

*De la Ileana Drăguș, 75 ani,
Oncești, 2013*

36.

Să cunoaște pă cărare
Că mireasa-i din neam
mare,
Să cunoaște di pă drum
Că mirele-i din neam bun.

*De la Ileana Drăguș, 75 ani,
Oncești, 2013*

cu găștile, da și di la danț și di la petrèceri. Anuca o fost on an la Brașeu și mni-o fost tare dor de iè. M-am înțales cu Văsălica Florichii Coțului și-mi dèie mnîe scrisorile pă care le trimite acasă ca și știu ce mai face. Mă-sa o tăt sfādè că di ce nu scrie mai des. Apoi, o mai fost și alteceva. Nana Marișca Petrii Costinașului s-o scăpat ș-o zâs că la Anuca umblă și Loați Fătului și că părinți îs de acord și i-o dèie. Mni-o spus și mătușa Anica Boactărului. Atunci m-am hotărât ș-o fur.

- Cam de cât timp ați pus la cale fuga ?

- Anuca: Cam de-on an, după ce-am vinit di la Brașeu. El tăt zâce și mă duc și mă duc, io, nu și nu. Da, de hotărât, ne-am hotărât la Crăciun, în '63, și în 64, de Bobotează, am fugit.

- Nu te păzea maică-ta cu strășnicie ? Tocmai ca să nu poți fugi ?

Anuca: - Nu hăpt așè de tare. Da, sara, înainte de sfințatu soarelui trebuiè și fiu acasă. Vinè cu mine la danț. Sara, când ieșèm după feciori și stătèm pè mult, să făcè că tușește și atunci mă băgam în casă.

- Și ce tactică ați folosit ?

Anuca: În zua de Bobotează am mârș la danț. Cu măicuța, că și iè o vinit cu mine. Danțu să țânè la Uănuțu Petrii din Jos. Petrea mneu o fost vorovită cu pretinu-so, Petrea li Șandor, că ce planuri are. Ș-apoi cât o țanut danțu m-o tăt bătut și bolunzât la cap și mă găt, că desară vin și mă ièie și ce-om face și cum om face. Io, nu și nu, că m-a omorî măicuța.

Petrea: - Când am ieșit di la danț, Trăianu li Bârsan m-o temat pă la iel, că ieram amândoi tizeși, apoi și mèrem în sat. I-am spus că nu poci, că am alte planuri. Atăta o insistat până m-am dus. Aculo, nu m-am putut răbda și i-am spus că vreu ș-o fur pă Anuca. Gata, zâce, viu și io. După ce s-o însărat, ne-am dus tăți tri la Anuca. Norocu nost o fost că părinți i-o fost duși la corindat, nu ierau acasă. Am stat ce-am stat în casă și am tăt lămurit-o și să ghète și vie. Iè, tăt că nu și nu. Să temè, tare rău, de mă-sa. Io am ieșit afară.

Anuca: - Numa m-am trezât că Trăian îmni ie paltonu și zadia din cap și Petrea mă ie pă sus și mă scoate afară. Am fost ca arestată. Am luat-o păstă ogrăzi și când am ajuns la Trăianu Robului, la ulicioară, ne-am oprit și m-am îmbrăcat, că iera tare frig. Apoi am tăt mârș până la Florica, la cumnată-mè. Petrea o fost vorovită cu iei. Când am ajuns, io n-am vrut și intru nicicum. Mni-o fost și frică și rușine. Aieștia m-o luat pă sus și m-o băgat în casă. M-o pus la masă, da, io, am pus capu pă masă și m-am apucat de plâns. Și-am tăt plâns, mai până cătă dimineață. Aculo am stat până-n cèie sară. O vinit Petrea lui Șandor și ne-o temat și mèrem acasă. Ne-am băgat și pă la Petrea și ne-o ominit,

apoi am mǎrs acasǎ la socru. În cèie sarǎ o vinit mǎtușa Anica, cred cǎ trimasǎ de mǎicușa, și ne-o temat la iei. Am zâs cǎ nu mǎ duc, cǎ mǎ tem cǎ m-a bate. O zâs și nu mǎ tem, cǎ nu m-a bate. Ne-am dus, cu inima-n pumni. Cât am stat la mǎtușa o vinit mǎicușa dupǎ noi. Ne-o temat acasǎ. La noi era pǎ uspăț untiu Petrea li Dragomir, cu mǎtușa Viorica. Tǎtuca o pus mâna pǎ botǎ, cǎ era la vaci, la colectiv și o avè la îndǎmânǎ. S-o uitat la mine și-o zâs : Ce te-oi bate !

Amu ce m-oi face cu voi ? Petrea o sǎrit și-o zâs sǎ-l batǎ pǎ iel, nu pǎ mine, cǎ iel îi vinovat. Apoi o sǎrit tǎți și s-o ogoièt și tǎtuca. Mai departe o fost bine și ne-o ajutat și ne așezǎm la casa noastǎ.

**BÂRSAN TRAIAN, 67 de ani, Oarța de Sus, nr. 167
(Trǎianu li Bârsan)**



- Te rog sǎ-mi povestești despre fuga ta, atunci când te-ai cǎsǎtorit cu Mǎrioara, în 1966, zici. De ce nu te-ai cǎsǎtorit dupǎ datinǎ, oficial ?

- A mnei o fost împotrivǎ. N-o vrut și mǎ însor așè rèpide, la 19 ai. În septembrie am fost împlinitǎ 18. Poate cǎ ar fi vrut și o fatǎ din alt neam, nu știu. Alt motiv n-o avut. N-am fost fǎcutǎ nici armatǎ. Mni-o fost tare dragǎ și m-am gândit cǎ de-oi mère în armatǎ, s-ar putè mǎrita cu altu. Mulți o pǎțat așè. Cât o fost dus, pǎrinți fètii o obligat-o și-l ièie pǎ altu și n-o avut ce face.

- Și cum ați „regizat” fuga ?

- Mult m-am tǎt gândit. La Anu Nou o fost foastǎ în Oarța, varǎ-mè, Mǎrioara Pictoresi, care era mǎritatǎ în Corni. I-am spus cǎ duminica viitoare și mǎ aștepte, cǎ vreu și fug la iè, cu Mǎrioara li Petrea Dotii. Apoi m-am înțales cu nǎnașu Liviu și prindǎ caii mnei di la colectiv la sanie și sǎ mǎ aștepte duminicǎ sara în capǎtu satului. Pǎ Gǎvrila Tarbii și pǎ Vǎsǎlica Pictoresi

Colecția ZORICA BOTA

Orații la nuntǎ din Suciul de Sus

La cusutul cununii miresei

37.

Plânge-ți cununa mireasǎ,
Cǎ te duci la altǎ casǎ.
Și, mireasǎ, ce-ai pierdut,
Nici în târg nu-i de vândut:
Pǎrinți nu poți cumpǎra,
Sǎ dai mia și suta;
Sǎ dai mii și mii de lei,
Nu-s ca și pǎrinții tǎi.
La bǎrbat greșești o datǎ,
Nu te uitǎ, nici te iartǎ;
La pǎrinți greșești o mie,
Tǎt ești prunc de omenie.
Ia-ți, mireasǎ, bunǎ zi
De la care sunt p-aci:
De la frunzuca din vie,
De la drǎguțu dintâie.
Care-o fost drǎguț la fatǎ,
Vie s-o sǎrute-o datǎ.
Și o sǎrute cu dor,
Pânǎ-i la mǎ-sa-n odor;
Și o sǎrute cu drag,
Pânǎ-i la mǎ-sa pǎ prag.

*De la Filip Maria, 69 ani,
Suciul de Sus*

Strigături:

38.

Cântă-te mireasă-amu
Și nu te cânta altu!
C-așă-i bine să te cânti
Când te duci de la părinți.

*De la Filip Maria, 45 ani,
Suciu de Sus*

39.

Mireasă, de astă-seară,
Nu mai vezi feciori p-fară,
Nici afară, nici în casă,
Dacă te-ai făcut mireasă.

*De la Nichita Ioan, 46 ani,
Suciu de Sus*

Strigături la găină:

Nănașa:

40.

De când am venit aici,
Socăcițe-am văzut cinci,
Care-i prima vie-aici;

i-am temat și vie cu mine la Mărioara, în hăbdiște. O vinit amândoi. O mai apărut aculo și Sandu li Toaderu Costantii. Părinți fêtii n-o fost acasă. N-am stat mult și am fujit. Am luat-o păstă ogrăzi și nu ne vadă nime. Am ajuns la sanie și nu ne-am mai oprit până-n Corni. Găvrila și Văsălica ne-o petrecut și ei până aculo și s-o întors cu Liviu, cu sania.

- Și cum s-a produs împăcarea ?

- În Corni am stat până luni sara. O trimăs părinți Mărioarii după noi, pă Bota Găvrilă și pă Uănuțu Ruzalii, cu o sanie. Am vinit și ne-o primit bine, ne-o pus la masă și ne-o ominit. O vinit aculo tăți vecinii. O apărut și tata , lolaltă cu Ciobănelu. M-o temat afară și pă trepte mni-o tras o pălmucă. O zâs: „Noa, amu vii acasă !” Io, am zâs: „Nu viu mnicări !”. Atunci o ieșit afară Bota și cu șogoru și l-o dus în casă. S-o ogoiët. În cèie zî ne-o temat acasă. Măicuța, cum ne-o văzut o zâs : „ Noa, nu vi rușine, așe tineri ?” . Atăta o fost tăt.

EMILIA TARBA, 68 de ani, Oarța de Sus, nr. 130 (Emica li Văsălica Tarbii)



- Emică, te rog să-mi povestești cum a fost cu fuga voastră, a ta și a lui Văsălica, atunci când te-ai măritat. De ce nu v-ați căsătorit cu treabă bună ?

- Tăți a lui o fost împotrivă, și bătrânii și cumnata, tăți. Io n-am avut cine și fie împotrivă că n-am avut părinți, n-am avut pă nime, numa pă Emuca, măștihoia. Nici nu-i ciudă, că Văsălica n-o fost împlinită 18 ai, io 16. Nici nu ne putem căsători la popă și la primărie.

- Deci, o fost dragoste.

- Dragoste, dară. Io am fost tare frumoasă și m-o cerut mulți feciori. Și din Odești o fost unu cu ștarafu, cu caru, după

mine și mă ducă. Io am plâns și m-am ascuns. O vinit mătușa Ruzalea și-o zâs și mă duc, că tăte neamurile ni-s aculo și cât de bine mni-a fi. Io i-am zâs că numa aiesta mni drag și nu m-oi duce după nime. M-o cerut și Văsălica Diordii li Ștefan, când o luat-o pă Mărioara. O vinit pă la mine și mni-o zâs : „Hai, tu, de vrei, de nu uă ieu pă Mărioara”. N-am vrut. Pă Văsălica li Toaderu Mitrii l-am lăsat în casă hăpt când am fujit. S-o fost lăsată pă pat și o adurnit. Căți feciori ca lumea m-o cerut, Doamne bate-i ! Da, mnie numai aiesta mni-o plăcut și gata.

- Și cum ați organizat fuga ?

- Tăte o început de la nunta li Ana Îndreichii Tarbii. Acolo mni-o tăt șușurlit ce-om face și cum om face. Și io am fost de acord că orice s-ar întâmpla și nu ne mai despărțăm unu de altu. O mai trecut o câteva luni și pă 20 august 1962, n-oi uita în vèci, o sosât zua. La danț ne-am înțales si fujim în sara acèie. O vinit cu Aurelu Mențuli, care ne-o fost și taroste. O fost la noi și Văsălica li Toaderu Mitrului, care s-o lăsat pă pat și o adurnit. Noi am ieșit și u-am luat păstă ogrăzi până în ocolu morii și de aculo, iară pân ogrăzi, până la nănașu Îndreica (Îndreica Jestionaru). Pă când am ajuns, tăți s-o fost culcată. S-o trezât și ne-o băgat în camera di cătă drum. În cèielaltă cameră di cătă drum erau alți mniroi, Lupeanca și cu Văsălica, fujiți și ii. Aculo, am stat ascunși de duminică până pă mnercuri. Pă la coperativă tăt șușurlèu tăți, da, nănașu, n-o recunoscut că sântem la iel. O fost și tata Văsălichii, da, dejaba. Mnercuri sara o vinit Emuca și ne-o dus la iè. Nu ne-o mai deranjat nime, da, tăți o aflat unde sântem. În cèie zî Văsălica s-o dus la batoză, că lucra aculo și la amniază o cotat și-i duc de mâncare. Când am ajuns pă arie, din jos de ograda li Diordea li Mnihai, tăți o vinit și vadă mniroii. Asta era joiè. Cumnata Mărioara o ieșit pă rături și o strâgat și uă audă tăt satu. M-o făcut curvă și fleandură și-n tăte felurile. Pă sara, după ce o vinit și Văsălica acasă, ne-am trezât cu neamurile mele din sat la noi. Mătușa Iuli n-o zâs mnică, da, mătușa Niculina numa jojotè de nervi. O strâgat cătă Văsălica :

- Tu și te duci urjent acasă, în p....ă la mă-ta, cu neamu tău cu tăt, da, cine sânteți voi, mă, și vă bateți joc de fata asta, dacă n-are părinți ? Neamu vost îi din diță mai bună ca și-a nost ? Și strâje mătușe-ta pă rături că-i curvă și fleandură ? Cătă casă !”. Văsălica n-o vrut și margă și apoi s-o răcorit și neamurile mele. Da, o cotat și le spuie.

- Și totuși, cum s-o făcut împăcarea ?

- Duminică dimineața l-o trimăs după noi pă jinere-so, pă Găvrila Văsălichii li Pavăl. S-o fost liniștită tăți. De fuga noastă s-o fost auzată în tăte satilè, până-n Corni. Nana Florica Ilenuți, mama Văsălichii, avè on văr aculo și ala o fost vinită

Socăcițe-am văzut șase,
Care-i prima vie-ncoace.
Socăcița care-i prima
Vie-ncoace cu găina!
Vie roșie și-nfocată
Cu găina cea gătată!
De nu o-ai știut găta,
Ce rușine te-a mânca;
Noi de nu te-om ști plăti,
Ce rușine ne-a păli.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Socăcița:

41.

Iartă-mă, nănașă bună,
Că nu ți-am făcut găină,
Alte cele noi ți-om da
Mai scump decât găina.
Mnéta ești nănașă mare
Și găina-i cu unsoare.
N-aș vrea să te ungi pe
gură
Să ieie nănașu ură.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Nănașa:

sâmbătă sara pă la ii și i-o rușinat tare rău. Le-o spus că numa on fecior au și pă ala îl fac de groază la tăte satile. Io n-am vrut și mă duc nicicum. Apoi l-o trimăs iară pă badea Găvrila și ne-o spus că ne așteaptă tăți, că tăte-s pregătite și numa și mèrem. Înt-on târzâu ne-am dus și tare bine ne-o oमित. Apoi o fost pace. Tăte o fost bine.

42.

Socăciță, nu-ndruga,
Ci adă-ne găina!
Găina de nu ni-i da,
Ne-om duce unde-om afla
Găină mândru gătată
Și mireasă supărată;
Găină mândru tocmită
Și mireasă bănuită.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

LOTICA NEDILA, 75 de ani, Oarța de Sus nr.109 (Lotica li Iuănaș)



Socăcița:

- La noi tătă problema o fost că la Iuănaș numa io i-am fost dragă și numa pă mine o vrut și mă ièie.

- Părinții nu s-au opus ?

- Știi cum o fost ? Iuănaș n-o avut părinți. Tata i-o murit în război și mă-sa, Clarița, s-o măritat cu Diordica și s-o mutat acolo. Pă ii i-o crescut bunică-sa, Măria Nuțului. Când o ajuns Iuănaș de însurat l-o trimăs și-o ièie pă Măria Nancii Cuculii. Știè că umblă și la mine, da Mărie era o femeie mai mare și mai zdravănă ca mine, mai bună de lucru. Iesta s-o dus cu Diordia Negrii și cu Diordea Tarbii și o ceară. Mai mult în glumă. Mărie n-o stat pă gânduri. S-o apucat și-și facă straița. Când o văzut că să îngroasă gluma, Iuănaș o sărit pă fereastă și nu s-o oprit până acasă. La mamă-sa bătrână i-o mințat că o cerut-o, da n-o vrut și vie. Apoi, i-o zâs că, oricum, în sara acèie să-nsoară și că vine și mă ièie pă mine. O vinit la noi cu Toderița Brigadirului și cu untiu Diordia li Mnihai.

- Și părinții tăi au fost de acord ?

- N-o pè avut ce comenta. Numa că Iuănaș îi cam ștrulubatic, cam ușor de minte, ca pruncii crescuți fără părinți. După ce m-o cerut, tătuca o zâs că nu să poate și mă dèie numa așè, ca și fiu dată și că mère pă Deal și să întâleagă cu bătrâna. Și o stat aculo până demineată. Iuănaș o rămas la noi. Pă la șasă

43.

Face-ți-mi un pic de larg
Să mă cobor de pe prag
La nănașu să mă trag
Să-l întreb de nu-i beteag.
C-asară m-am întâlnit
Cu nănașu la fântână
Și mi-a spus să-i fac găină,
Să-i fac găina cea grasă,
Mi-a da bani să-mi cumpăr
casă.
Că de când m-am măritat
N-am avut casă, nici pat,
Tăt pă paie m-am culcat,
Pă paie și pă ogrinji,

dimineața l-o trimăs pă untiu Diorde și pă Toderița după mine. O zâs că o poruncit tătucu și mă gât și mă duc pă Deal. Io am zâs că nu mă duc, că mni tare rușine, da, măicuța o zâs și mă gât, că n-avem ce face, dacă așe o poruncit. Nu-i ieșe din voarvă niciodată. Și m-am dus pă Deal. Tare bine ne-o primit. N-am ce zâce. După ce s-o gătat cu uspêtălê, a mnei s-o dus acasă. Io m-am sâmtât tare străină și sânгурă și după-mneaza m-am hotărât și fug acasă. M-am întreat că ce cot io aculo. De culcat nu m-am culcat cu iel. Știu că n-am păcătuit cu nimnica. Zâcă lumea ce-a zâce. Casa era înconjurată roată cu talpă și la capătu din jos era o ușiță. Am ieșit afară și pă când am ajuns la ușiță, Iuănaș după mine. O sâmtât că-i ceva bai. M-o întreat că ce cot aculo. I-am zâs că am ieșit până afară. M-am întors în casă și apoi am rămas. Atăta o fost tăt. Păstă o lună am făcut nunta și păstă on an l-am avut pă Găvrila. Bătrâna o fost bună cu mine. Și când ne sfădêm, lua la iel fieru de la șpor și îl scotê afară. Iuănaș să potolê pă loc. Și el o fost bun.

**DRAGOȘ MĂRIOARA, 58 de ani, Oarța de Sus nr. 110
(Mărioara li Șandor)**



- N-am gătat clasa VIII-a. Pă 15 septembrie o început școala și pă 1 octombrie am fujit. Asta o fost în 1970. Eram de 14 ai. Mni-am fost făcută bulentin.

- Ce te-a determinat să fugi ? Spune-mi povestea ta.

- Diorde avê 24 de ai și umbla și să-nsoare. Umbla la una din Oarța de Jos, nu știu la care și pă unde. S-o ținut tăt pă sus și de-o fost tăt pă jos. O umblat și la Rodica li Misaroș. Da de unde ? Rodica o fost ditamai și nici nu s-o uitat la el. Știu că socru o ținut orândă. Nu știu ce și cum, da, o ținut-o. Și o disat casa noastă și râpa di după casă, da nu mni-o putut vide tipu. Odată m-

Mi-s spatele toate dungi.
Nănașule, de nu mă crezi,
Vină la noi și le vezi.
Ț-am făcut găină bună,
Dă-mi salariu de pe-o lună.
Vai, nănașă, hâd te uiți
Pentru c-am cerut bani
mulți.
Mie de-atâta mi-i hia
Nănașule, scoate mia!
Găina mé plăte-o mie
Și nănașu-al meu să fie.
Da oi da-o și c-un leu
Nașu să fie-al meu.
Să trăiască nănașă
Că ei i-oi da găina.
Să trăiești, nănașă mea,
Întinde mâna și o ia!

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Nănașă:

44.

Socăciță, de la noi,
Hai, du găina-napoi
Și-o pune pe tălgerel
Și-o demnică mânânțâl,
Furcuță și cuțataș
C-așa trebe la nănaș.
(Nănașă pune banii în cioc
la găină și o dă socăciței).

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Socăcița:

45.

Vai de mine, bine-mi pare
C-am celuit nănaș mare
Eu i-am dat găină rea,
El mi-o dat bani de-o
vițea;
Eu i-am dat găină mică,
El mi-o dat bani de-o
junincă.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

46.

U, iu, iu că și eu viu
Numa m-am culcat târziu
Că pe la noi pe la munte
Nu se face ziuă iute,
Că se face mai târziu
Și eu n-am putut să viu
C-asară m-am întâlnit
Cu nănașu-n prăvălie
Și mi-a spus el numa mie
Să-i frig puiu cel mai gras,
Mi-a dat bani să-i cumpăr
ceas.
De nu mi-i da bani pe plac,
Eu oi duce-o pe bumbac
Și mi-oi face poale crețe
Și-oi umbla pe la ospețe
Că de când m-am măritat
Nimica nu am lucrat,
Numa mi-am făcut
mândrețe

am dus la frate-mne, pă Deal, că șidè aculo, în casa li Negrea. Mă uțuțam cu Anișoara li Morar pă niște crenji și o apărut bătrânu. Când m-o văzut o zâs că io-s fata pă care o disat-o. Io, n-am înțales nimnica, până mai târzâu. L-o trimăs pă Diorde și umble la mine. Merem la danț și iel îmi plătè ciatarâșu, îmni lua bomboane. Știu că danțu era la Văsălica li Pavăl în șură și că în spate era o ușiță pă care sârem când auzem că vin profesorii.

- Părinții lui Gheorghe abia așteptau să-l vadă însurat. Inseamnă că ai tăi au fost împotrivă.

- Măicuța nici nu voiè și-audă de măritat. Tătuca era plecat la sonde, pă la Borșa, iè, beteagă, Florica, soră-mea, mnicuță. Era tare grasă și numa io o putem lua din leagân. Trăbuiè grijită. De lucru era bugăt, că era pă vrèmea culesului. Diorde mni-o trimăs scrisoare din Baia Borșa, că și iel lucra aculo, cu tătuca, la sonde. Mni-o scris că a vini acasă și m-a fura. Și mă pregătesc. N-am zâs la nime nimnică până o vinit. Săracu de el, di la tren o vinit pă jos, cu ranița în spate, apoi s-o dus pă la tăți și le deie scrisorile. Pă când o ajuns la nănașa în hedi și mânânce nește struguri, o tăt adurnit aculo. Da, sara o vinit la mine în hăbdiște. Măicuța stătè pă pat și ne pândè. Diorde mni-o făcut sămn și fujim. Io nu m-am fost pregătită deloc. Încă ieram cu uniforma pă mine. Așè am fujit. Am ieșit după iel și ne-am tăt dus. Măicuța, când ne-o auzât coborând pă trepte, o luat-o după noi, tăt strâgând și viu înapoi. Ce și mai viu înapoi ? Am suit pă ulița li Mniculaie, apoi pă la Anica li Morar, pân stini, păstă ogrăzi, pân hediuri, tăt cu frica și nu ne ajungă măicuța. Da, sāraca, cum era întuneric beznă și, dumneai, femèie grè, ce și mai vie după noi. Ne-o lăsat în plata Domnului. Da, tare năcăjită o fost. Noi am ajuns pă culme, deasupra căsî li Văsălica Babii și pă acolo am coborât, după ce ne-am asigurat că nu ne urmărește nime. Mama li Diorde ne-o primit și am tăt rămas aculo.

- Și cum o fost cu împăcarea ?

- Bine-o fost. Tătuca o auzât că am fujit, di la cialalți sondori, ori i-o trimăs măicuța carte. Și o vinit acasă. L-o trimăs pă nănașu Bobu după noi. Când am ajuns acasă purtau la pālincie și ne-o pus și-i ajutam. Tătuca să uita tare hâd la mine și mni-am dat sama că vrè și mă bată. Da, nu m-o putut prinde, că m-am tăt ferit de el. Apoi le-o trecut.

**TĂMĂȘAN TRAIAN, Oarța de Sus, nr. 44, 78 de ani
(Trăianu Văsălichii li Pavăl)**



- Io, domnule profesor, ț-oi povesti cum s-o însurat Văsălica nost, Dumnezo să-l ierte, că iel nu mai are cum și-ți povestească.

- Te rog să-mi spui când și cum s-o întâmplat.

- O fost hăpt la nunta dumnevoaste, da nu mai tâi minte hăpt când o fost.

- În 19 iulie 1969.

- S-o petrecut după mnezu nopti. Masa s-o fost gătată mai mult de jumătate. Știu că ceatarăș o fost Văsălica Seras din Bdicaz și, Doamne, ce danțuri am tras. Că io-s bolund după danț. Și amu, la aproape optzeci de ai, când aud ceatara, gândești că mă ie oaricine pă sus și mă bagă-n danț. Știi mneta. Când jucam mai bine, vine frate-mneiu la mine, mă teamă deoparte și-mni zăce că vrè și să-nsoare hăpt atunci. Am zăs si să-nsoare dacă vrè. M-o rugat și mă duc cu el și cu Anuca pă Vale și-și ieie hainilè. O prins momentu, că și părinții fetii erau la nuntă. Ne-am dus și nime n-o băgat de samă. Una, două, am ajuns pă Vale și Anuca și-o luat o straiță cu haine, o scris on bilet cătă părinți că s-o măritat, și ne-am dus la noi acasă. Da n-am vinit pă drum și ne vadă oaricine, că o început să să lumninèză de zuă. Am luat-o păstă ogrăzi, păstă Coasta li Ananie, p-aculo. Tătuca și măicuța durnèu în cèie casă. Văsălica i-o sculat și le spuie că s-o însurat. Tătuca o zăs că-i treaba lui. Apoi ne-am păzât și mèrem la nuntă. Pă drum, cam pîngă Petrea Costinașului, ne-am întâlnit cu badea Văsălica Tarbii și cu nana Florica, părinții Anuchii. Ierau foc și pară. Cineva o observat și le-o spus c-am dispărut di la nuntă și una, două, o plecat și-și coate fata. Când ne-o văzut, s-o luat de noi, că unde-am fost, di ce-am fost, di-aieste. Văsălica o zăs și vie la noi și vorovim acolo. O vinit, da puși pă scandal, mai ales după ce ș-o dat sama c-o fujit. Badea Văsălica i-o tras o palmă la frate-mneiu,

Și-am umblat pe la ospețe;
Și mi-am făcut zadii late
Și-am umblat pe la surate.
Cine-n lume-o mai văzut
Iepure vara cosând
Și găină dohănind;
Iepure suind pă scară
Și găină cu țigară?!
Fă bine și mi-o plătește
Că vezi că și dohănește.
Tu, găină, ce gândești
De te-apuci să dohănești
Că nu lucrui-n șantier
Să faci bani să-ți iei țigări;
Că doară nu lucrui-n mină
Să poți pipa, tu găină.
Eu bag seama-s
domnișoară
Pot să trag câte-o țigară,
Câte-o țigară Haiduc,
Vă spun minciuni și mă
duc.
C-amu-i lumea ca-n
poveste,
Tată lumea dohănește
Și fetele și băieții
S-o dat la pipat cu toții.
Să se scoale nănașa
Și să-mi ieie găina
Că-i bugăt de-o săptămână
De când umblu cu ea-n
mână.
C-am trecut cu ea prin târg
Da n-am avut cui s-o vând.
O puteam vinde mai bine
Da, spui drept, n-aveam la
cine.
Și-am auzit la pârău
Că cumperi găini mereu.
Și-am venit și eu cu-a mea
Să văd cât mi-i da pe ea.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Nănașa:

47.

Socăciță, ești frumoasă,
Da găina nu ți-i grasă.
Găina care-i de nuntă
Trebe mai bine ținută,
Nu cu pleavă de ovăs,
Ci cu grâu de cel ales;
Nu cu pleavă de secară,
Ci cu grâu de primăvară.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Socăcița:

48.

Uitați-vă, oameni buni,
Ce-am câștigat pe
minciuni
Da de asta nu-i de vorbă
Că și minciuna-i la modă.
Pă o răucă de găină
Mi-o dat bani să-mi ieu
mașină,
Dacia 1.100,
Să-i duc pe toți de la
nuntă.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

nana Florica o sărit și-o bată pă Anuca. Io m-am băgat între ii și-i ții. Tătuca o încuiet ușa. Io le-am deștis la mniroi la cămară și de-aculo în pemniță și ii s-o tăt dus pă Deal la Mărie, la soră-mè. Apoi sfada s-o oprit și s-o dus acasă și badea Văsălica și lelea Florica. Supărați și tare nervoși.

- De ce s-au opus? Ce aveau împotriva acestei căsătorii ?

- Avèu mai multe. Văsălica nost când o fost în armată s-o îmbolnăvit de ficat. O făcut hepatită, cum să zâce-amu. Și l-o lăsat acasă și l-o penzionat. Badea Văsălica Tarbii o zăs că nu ș-a da fata dup-on penzionat. Da, o mai fost și alceva. La Anuca o mai umblat și Petrea li Șandor, care avè mai multă avère și să țânèu că-s mai de diță ca noi. Da, dacă stai și te gândești nu-s nici c-on gram. Îs pă dracu ! O tăt bătut-o la cap pă fată și să mărite cu el. Anuca n-o vrut. Numa cu Văsălica nost o vrut.

- Și împăcarea cum s-a făcut ?

- La soră-mè, când o fujit, o stat cam doauă – tri zâle. Apoi s-o dus în București cu domnu Bănică, si-i zugrăvescă oarice camere. Văsălica nost știè și zugrăvescă. Acolo și-o mai aflat de lucru și n-o mai vinit acasă on an și ceva. Și-o făcut și bani frumoși. Când o vinit s-o oprit la noi. S-o temut și margă pă Vale la Tarba. Știèm că le-o fost trecută și m-am dus io cu ii. Am zăs că, Doamne ferește, dacă să întâmplă ceva, io nu eram hăpt așe de ... ca și mă tem de ii. Da, tâte o fost bune. S-o țucat și s-o strâns și ne-o oमित.

- Mai știi și alte asemenea căsătorii, cu mniri fujiți ?

- Dacă vrei, ți-oi povesti cum s-o abătut lolaltă șogoru Văsălica Florichii Coțului, Doamne iartă-l, cu Florica. Hăpt io am fost cu Văsălica după iè în Băița.

- Te rog frumos !

- Văsălica o mai fost foastă însurat cu Florica li Trăianu Dotii, tăt așè, fujiți, fără nuntă. O avut și o fată lolaltă. Da, nu știu din ce motive s-o despărțit. Și Florica o mai fost foastă măritată în Săliște, da, s-o dus di la bărbat. N-o stat mult lolaltă. Vecina noastă, Mărioara Văsălichii Coratorului, care era din Săliște, mai merè p-acolo și o aflat de Florica. S-o gândit c-ar fi bună de Văsălica. O luat legătura cu frații ii din Săliște, cu Mitru și cu Loății, oameni cu stare, bogătani buni, și s-o informat. Apoi, s-o dus la Văsălica și i-o spus. Iel o vinit la mine și-o zăs și mă duc cu iel în Băița. Am zăs că mă duc.

- Și cum a fost „expediția” voastră în Băița ?

- Ne-am dus înt-o sâmbăta, așe, pă la tri – patru. Ne-am băgat pân Săliște, pă la Mitru, fratile Florichii. Ne-o spus unde șede și că la tată-so îi zâce Văsălica Îndreichii. Am ajuns în Băița și am tăt întrebat și cu greu am aflat casa, că satu îi tare mare. Ne-am băgat în casă. Să însăra. Marhăle o fost vinită di la gule.

- Bună sara !
- Bună sara !
- Aici stă Florica Văsălichii Îndreichii ?
- Aici.
- Acasă-i ?
- Acasă, mulje vacile.
- Mai are de muls ?
- Mai are una.
- Noi sântem din Oarța di Sus. L-am cotit pă șogoru.
- Vrem și-o videm. Ieram și tare curioși.
- Mèreți în poiată și-o vedeți”.

Atăta o fost discuția. Ne-am dus la poiată și am văzut-o pă Florica mulgând vaca. O fată tare frumoasă și înaltă. S-o uitat la noi ca la fêlu doi. La Văsălica i-o plăcut pă loc. Am salutat-o și am povestit on ptic cu iè, nu mai fân minte ce, până o gătat de muls. Apoi ne-am dus în casă. Aculo am vorovit io, că Văsălica iera tare rușinos. Ne-am prezântat că cine sântem, de unde sântem, cum sântem, așè și așè, cine ne-o trimăs, și i-am spus la badea Văsălica că noi am vinit și-o ducem. Dacă vă place de iel la dumnevoaste și la fată și facem on târg. Da, amu, zâc, că nu mai vinim altu. Dacă vine bine, dacă nu, nu. Florica s-o uitat la Văsălica și I-am spus tăta povestea, că ce și cum. O fost de acord și ne-o deie. Florica n-o avut ce comenta nimnică. Și-o pus hainile înt-o straiță și am luat-o cătă Oarța di Sus atunci, noaptea. N-oi uita în veci că și-o pus o rotie portocalie, de-aceia împăturată și haine care le trebe la femei. Am ajuns după mnezu nopti, pă la două – tri. Ne-am ominit on ptic și ne-am dus și ne-am culcat. Apoi ne-am mai dus după oarice mobilă și zestre. Tăte o fost bine. O avut lolaltă 5 prunci, tăți frumoși și harnici. Văsălica o murit de-o câțva ai. Florica o ajuns și iè bătrână, da îi tare mândră de familia ii.

Studiul meu de caz l-am realizat la Oarța de Sus, în februarie 2014.

Strigături la “jocu pă bani”:

49.

Miresucă cu ochi verzi,
N-ai oglindă să te vezi.
Să te vezi cum ești gătată,
Altu n-ai fi supărată;
Să te vezi cum ești tocmită,
Altu n-ai fi bănuită.

*De la Filip Anuca, 35 ani,
Suciu de Sus*

Vara mirelui:

50.

Tu, mireasă, miresucă
Dacă ești fată de frunte,
Adă aici halube multe!
Și eu când m-am măritat,
Tri cară am încărcat,
Pă tri cară ș-o căruță
De la draga mea măicuță;
Pă tri cară ș-un henteu
De la drag tătuca meu.

*De la Bota Maria, 46 ani,
Suciu de Sus*